

לְשׁוֹן הָרַע, עֵינַי הָרַע

לשון

שם זה משמש במקרא בדרך כלל בלשון נקבה, ומעט נמצא בלשון זכר (לשון נקבה פי שלושה מלשון זכר); ובלשון חכמים שתי הצורות נפוצות הרבה. בלשון זכר בייחוד בצירופים בלשון הזה (לשון הזה, לשון עברי יש גם לשון עברית), לשון ארמי וכיוצא בהם: "רבי יהודה אומר: וענתה ואמרה ככה – עד שתאמר בלשון הזה" (משנה סוטה ז, ד); "נמתי לו בלשון הזה";¹ "ויאמר ה' מסיני בא – זה לשון עברי; וזרח משעיר למו – זה לשון רומי; הופיע מהר פארן – זה לשון ערבי; ואתה מרבבת קדש – זה לשון ארמי";² "ד' לשונות נאים שישתמש בהן העולם ואלו הן: לעז לזמר, רומי לקרב, סורסי לאילייד [= לקינה], עברי לדיבור";³ "אין אדם מאבד את זכותו בלשון הזה";⁴ וכן ברשי: "לשון עברי", "לשון מצרי", "לשון ארמי".⁵ לשון עברי שבלשון חכמים נתפשט בימי הביניים, ואף המשכילים השתמשו בצורה זו בפרוזה. וכן קרא י"ל בן-זאב לדקדוקו "תלמוד לשון עברי" (שנת תקנ"ו), אלא שאת השיר שבהקדמתו שחיבר, "לתפארת לשון עברי", פתח בחרוז זה: "אם הלשונות, שפת עבר, לשון תפארת [...]". שם הדקדוק של יהושע שטיינברג הוא "מערכי לשון עבר" (תרמ"ד), ובסוף "פתח דבר" הוא מדבר על "תורת שפת עבר".

ה' הידיעה

בהרבה צירופים של שם עצם עם שם תואר באה בלשון חכמים ה' הידיעה בשם התואר בלבד: "כנסת הגדולה" (אבות א, א-ב), "מים הרעים" (שם א, יא), "שער העליון" (שקלים ו, ג).⁶ וכן הצירופים: שם המפורש, שם המיוחד, עמוד הימני, פטיש החזק, מזבת הפנימי, שור הנסקל, עדות הראשונה, עדות האחרונה, אבר המדולדל, חסידים הראשונים, אדון הזה, דיבור המתחיל, השמיענו אל המיוחד (פיוט "לכה דודי"), ובברכה לשנה הבאה בירושלים ועוד.

* פ"ד בלשוננו לעם כד (תשל"ג), ח, עמ' 224-229.

1. תוספתא נזיר ה, א; אהילות ד, יד.
2. ספרי דברים שמג, וזאת הברכה.
3. ירושלמי מגילה א, ס; סוטה ז, ב.
4. ירושלמי כתובות ה, א.
5. בראשית מב, כג; מג, יא; מג, כ.
6. ראה: סגלי, עמ' 56, סע' 2,86.

